

ІДЕАЛ ПЕДАГОГА НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ ОСВІТИ

О.О. Панькевич

*Викладач кафедри документознавства
та інформаційної діяльності*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими теоретичними чи практичними завданнями. Нинішній стан освіти в Україні вимагає зміни саме духовного світу викладача, адже як зазначено у Концепції національного виховання [4], педагог виступає довіреною особою суспільства, якій воно ввіряє найдорожче і найцінніше – дітей, свою надію і своє майбутнє. Доля студентів у руках педагога, у його золотому серці, він має бути джерелом радісного пізнавального і морального зростання своїх вихованців. Жодна інша професія не ставить таких вимог до людини. Педагог зобов'язаний бути яскравою, неповторною особистістю, носієм загальнолюдських цінностей, глибоких і різноманітних знань, високої культури. Педагог зобов'язаний прагнути до втілення в собі людського ідеалу.

Постійні трансформаційні процеси в освіті у XXI столітті взаємопов'язані з динамікою соціальних, економічних і технологічних перетворень, які призвели як до зміни системи освіти в цілому, так і до її цілей. Це й визначає необхідність уведення змін у системі підготовки та перепідготовки (підвищення кваліфікації) педагогічних кадрів, яким вже недостатньо володіти лише психолого-педагогічними, предметними знаннями, певною методикою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій [1, 2, 7 та ін.], в яких започатковано розв'язання даної проблеми свідчить про необхідність коректування цілей освітньої діяльності та відповідно підходів до її досягнення, а саме: одним із пріоритетних завдань сучасного педагога потрібно вважати постійну направленість його саморозвитку на ідеал. З іншого боку, сенс цього поняття також потребує уточнення, у зв'язку з новими поглядами на процес освіти.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується дана стаття полягає у подоланні фрагментарності даних про ідеал педагога в сучасному освітньому просторі та розробці цілісних теоретичних уявлень про процес його трансформації.

Формування цілей статті (постановка завдання): визначити сутність щодо розуміння ідеалу педагога на сучасному етапі розвитку освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Змістові й конструктивні зміни, які постійно відбуваються в системі освіти, вимагають безперервного пошуку ідеалу педагога, що здатний успішно здійснювати покладені на нього функції, враховуючи всі перетворення.

Сутність професії викладача завжди привертала увагу діячів науки й культури (Н. Волкова, Н. Гузій, І. Зимня, І. Зязюн, П. Каптерев, Є. Клімов, А. Маркова, О. Мороз, О. Пометун, Л. Пироженко, Г. Підласий, А. Семенова, В. Сластьонін, В. Ягупов), що конкретизували та уточнили узагальнений його образ, який виявляється у високому рівні інтелекту, загальній та професійній культурі, громадській активності, гуманному ставленні до студентів тощо.

Крім того, ідеальна модель фахівця освітньої галузі є відправною інстанцією у розробці концептуальних основ (цілей, принципів, програм, організаційних форм, методів і засобів) для її впровадження в реальне життя.

Цим зумовлено постійне прагнення теорії та практики вищої школи до визначення й наукового обґрунтування найбільш досконалого варіанту моделі педагога, яка б повною мірою відтворювала змістову сутність, структурну прозорість і всеохоплюючу єдність професійних і особистісних його ознак, відповідних сучасним суспільним вимогам.

Професіоналізм людини в будь-якій царині багато в чому залежить від рівня сформованості майстерності. Цей чинник *особливо* значущий у педагогічній діяльності. Слово «педагог», як і всі слова, багатозначне і багатозарове. Яскравим прикладом виступає художньо описаний діалог двох студентів С. Соловейчиком у підручнику «Педагогічна майстерність» за редакцією І. Зязюна [7]:

- Тихіше, он викладачка йде!

- Ти що, надто молоденька...

- Тепер знаєш, які молоденькі викладають?

Це розмова двох першокурсників біля університету напередодні першого вересня. Обидва ошатно вдягнені і несуть по конспекту, як належить. Але – «викладачка». Що ж. Вони переросли страх перед учителем і не доросли до поваги до нього. Можливо, лише в 40, а то і 70 навчаємося ми вимовляти слово вчитель так, щоб серце здригалося і голос тремтів. Будемо вкладати у слово викладач високий зміст. Нехай високе уявлення про нього не зовсім узгоджується з буденним, земним образом «училки», але не все ж будні та буденне...

Виникає необхідність звернути увагу щодо сенсу поняття «ідеал», оскільки його сутність розкривається досить різнопланово, тому що виступає ключовим у науковій термінології різних наук.

Так, у філософії [2] ідеал – вища досконалість, взірець, мета, до яких у своїй діяльності прагне людина чи соціальна група.

З психологічної точки зору [6, с. 547] ідеал – це відображення у свідомості людей розв'язаних, знятих суперечностей соціальної дійсності, суперечностей між назрілими, але не реалізованими потребами. У вигляді ідеалу людина створює для себе образ дійсності, вільної від суперечностей. Це ідеальний образ, який визначає спосіб мислення і діяльності людини.

У риторичному аспекті ідеал це – уявлення про найвищу досконалість, що, як взірець, норма і найвища мета, визначає певний спосіб і характер дії людини чи групи. Як єдність об'єктивного і суб'єктивного, ідеал втілює суспільно зумовлене уявлення про мислиму досконалість і тенденції розвитку суб'єкта – реальні і бажані [5, с. 108].

Та незважаючи на те, що діапазон наукових інтересів дослідників детермінували широкий спектр його визначень, сутності та змісту більшість науковців сходяться у тому, що поняття ідеалу сприймається як абсолютний стан краси, любові і добра.

Вважаємо за доцільне розмежувати сутність понять «ідеал» та «імператив» як смислові категорії. В аспекті нашого дослідження, погоджуючись з А. Семеновою, *імператив* (від лат. *imperativus* – наказовий) – веління, вимога, безумовний зразок поведінки, онтологічна складова парадигми, її цілісне «ядро» [9]. Тому імператив це еталон, який закладений в особистості педагога (категорія реального), а ідеалом же виступає відображення уявного образу (бажаного).

Вирішення питання ідеального педагога залишається одним з найбільш дискусійних у науковій літературі протягом багатьох десятиріч. Так, наприклад, Е. Клімов [3, с. 176-181] вважає, що одним з найбільш поширених підходів до розробки моделі педагога полягає у переліку певного підбору якісних ознак, якими має бути наділена людина, що обрала дану професію, і які є небажаними для неї.

За принципом характеристики ідеального педагога у вимірах «спеціаліст», «працівник», «людина» пропонує розподіл І. Підласий [8]. Згідно з цим, викладачу необхідні: знання теорії, володіння педагогічною майстерністю, знання психології, володіння технологією навчання й виховання, любов до справи, бажання трудитися тощо.

Узагальнюючи наведені визначення та враховуючи актуальність проблеми, під поняттям *«ідеал педагога»* ми будемо розглядати *цілісне уявлення про вдосконалену особистість педагога з притаманними йому найкращими якостям.*

Педагогічний працівник має допомагати студентам опанувати орієнтованою основою поведінки та сформуватися повноцінними суб'єктами і в даному випадку досвід та практика відіграють виключну роль. Адже саме досвід допоможе майбутньому фахівцю переконатися в справедливості низки заборон, осмислити наслідки своїх учинків. Отже, студенти вчаться того, що пізнали через досвід.

На сучасному етапі розвитку освіти для наближення до ідеалу у кожного педагога в основі мають лежати істина, добро і краса. І кожен викладач має дотримуватися цієї тріади, незважаючи на багато проблем та перешкод в його

освітній діяльності. Насамперед, це погана якість навчального процесу в педагогічних навчальних закладах, що сприяє низькому рівню підготовки майбутніх фахівців. Труднощі пов'язані також з негативними тенденціями у сфері трансформації соціально-професійного статусу викладачів: низький престиж професії в суспільстві. Можна зазначити також як слабе фінансове забезпечення освіти в цілому, так і недостатню підтримку державою кожного викладача зокрема з матеріального боку.

У сучасних соціально-економічних умовах саме викладачу належить провідна соціальна роль у формуванні особистості. І незважаючи на те, що педагогічна праця є досить низькооплачуваною і неprestижною, кожен педагог, який все ж обрав цю професію, має прагнути до ідеалу та постійного самовдосконалення, шляхом втілення істини, добра та краси. Оскільки саме особистість може сформувати особистість.

Непохитною істиною залишаються слова К. Ушинського: «У вихованні все повинно базуватися на особистості вихователя, тому що виховна сила впливає тільки з живого джерела людської особистості. Без особистого безпосереднього впливу вихователя на вихованця, який проникає в характер навчання та виховання неможливе. Тільки особистість може вплинути на розвиток і визначення особистості, тільки характером можна сформувати характер».

Крім того, важливим чинником, який впливає на формування педагога як ідеалу, на нашу думку, не останню роль відіграє краса як категорія внутрішня. Краса ідеалу педагога полягає у терпінні, розумінні, мудрості, позитивному настрої, ввічливості, чесності... Адже саме образ ідеального викладача виступає тією рушійною силою, що спонукає до моральної, інтелектуальної та професійної довершеності. Таким чином, у кожного педагога свій ідеал, котрий виступає найдосконалішим взірцем, до якого він прагне і хоче бути подібним; якнайбільше служить орієнтиром для його професійної підготовки та перепідготовки; виступає вищою кінцевою метою прагнень, діяльності.

Література

1. Бех І. Д. Виховання особистості : в 2 кн. / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2003. Кн.1. Особистісно орієнтований підхід : теоретико-технологічні засади : навч.-метод. видання. – К. : Либідь, 2003. – 280 с.
2. Бранский В. П. Искусство и философия / В. П. Бранский. – Калининград : [Янтарный сказ], 1999. – 704 с.
3. Климов Е. А. Образ мира в разнотипных профессиях / Е. А. Климов. – М. : МГУ, 1995. – 224 с.
4. Концепція національного виховання // Рідна школа. – 1995. – № 6. – С. 23.
5. Куньч З. Й. Риторичний словник / З. Й. Куньч. – К. : Рідна мова, 1997. – 341 с.
6. Основи психології : підручник / за заг. ред. О. В. Киричука, В. А. Роменця. – К. : Либідь, 1996. – 632 с.
7. Педагогічна майстерність : підручник / [І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін.] ; за ред. І. А. Зязюна. – 3-тє вид. допов. і переробл. – К. : СПД Богданова А. М., 2008. – 376 с.
8. Пидласый И. П. Педагогика : общие основы : процесс обучения : в 2 кн. / И. П. Пидласый. – М. : ВЛАДОС, 1999. Кн.1. – 516 с.
9. Семенова А. В. Парадигмальне моделювання у професійній підготовці майбутніх вчителів : монографія / А. В. Семенова. – Одеса : Юридична література, 2009. – 501с.